

Závěrem k problematice profesionální armády v ČSFR je nutné zdůraznit, že bude patrně více variant řešení, než je uvedeno v tomto článku. Dle mého názoru je bude nezbytné kombinovat a zvolit nejvýhodnější způsob. Samotné rozhodnutí nebude natolik časově náročné. Obtížnější však bude jeho uvádění do života. Prakticky by mohlo být dosaženo uspokojivého stupně profesionalizace asi kolem roku 2000, nedojde-li k závažným změnám v politické situaci v Evropě, budou-li odpovídající finanční prostředky a bude-li přijato odpovídající řešení alespoň v hlavních rysech bezpečnostního systému. ČSFR má zájem na stabilním vývoji Evropy, do níž s obtížemi, ale rozhodně vstupuje. Na druhé straně však nelze očekávat absolutní stabilitu podle našich představ a zájmů. To znamená i pro vojáky, aby byli připraveni na nejnepříznivější případ zajištění bezpečnosti státu a podle toho postupovali v teorii i praxi své odbornosti.

Plukovník Ing. Karel E m i n g e r
podplukovník Ing. J o s e f J a n o š e c, CSc.

CÍLOVÝ STAV PRVNÍ ETAPY PROFESIONALIZACE ČSA

ČSFR hledá novou politickou a státní totožnost (identitu). Při vytváření pluralitní demokracie jsou předmětem diskuse i otázky zabezpečení obrany a budoucnosti československé armády. Je definitivně nastoleno řešení otázek vybudování malé profesionální armády na zásadách obranné vojenské doktriny a s tím souvisejícího nového systému ozbrojených sil, který bude plně zabezpečovat státní svrchovanost a neporušitelnost hranic. Rozhodnutí o profesionalizaci ČSA přísluší Federálnímu shromáždění, protože doprovodná zákonná opatření budou mít dopad na práva a povinnosti občanů a mohou se projevit i ve změně nároků na státní rozpočet.

Postupný přechod na profesionální armádu přinese některé kvalitativně nové problémy, které v ČSA nebyly dosud nikdy řešeny. Předpokladem jejich úspěšného zvládnutí je podrobný rozbor potřeb, zdrojů jejich pokrytí a společenských podmínek. Kategorizace potřeb mírového a válečného doplňování ČSA vyžaduje vypracování koncepcí vzdělávání, výcviku a dalších oblastí, nezbytných pro uskutečnění profesionalizace. Postupné ověřování životaschopnosti a účinnosti jednotlivých koncepcí musí směřovat ke spojení do jednotného systému, do společného programu.

Vzhledem k tomu, že otázky profesionalizace byly předkládány předními funkcionáři ČSA a státu široké občanské veřejnosti, vzrostla nutnost přechodu ke konkrétním krokům vedoucím k jejímu uskutečnění. Na základě rozhodnutí ministra obrany ČSFR ze dne 6. října 1990 bylo náčelníkovi generálního štábu ČSA – náměstkovi ministra obrany uloženo zpracovat a předložit materiál na listopadové zasedání kolegia ministra s názvem: **Cílový stav 1. etapy profesionalizace ČSA a harmonogram základních opatření k jeho dosažení**. Popis postupu vypracování materiálu a jeho hlavní závěry jsou uvedeny v tomto článku.

Rozbor přístupu k řešení profesionalizace

Materiál pro jednání kolegia bylo nutné vypracovat ve zkrácených lhůtách při plnění jiných úkolů. Proto byla vyžádána spolupráce s pracovníky pracovišť Výzkumného ústavu generálního štábu ČSA a Ústředního vědeckoinformačního střediska ČSA.

Zámyslem bylo na základě rozboru informací o profesionalizaci armád ve světě, porovnáním s cílovým modelem výstavby ČSA, při dodržování zvláštních podmínek ČSFR a jejich možného vývoje, vypracovat podklady pro variantní návrh modelů profesionalizace ČSA, jejich cílů po etapách uskutečňování i harmonogramů základních opatření. Hlavní činností byl rozbor informací o profesionalizaci, se závěry o:

- **kritériích profesionalizace**, tj. takových skutečností jejichž splnění je pro profesionální armádu charakteristické (např. vztah k všeobecné branné povinnosti, vzdělávání, vydávání státních peněžních prostředků, sociálnímu zabezpečení atd.).
- **typologiích profesionalizace** (přednostech a nedostacích jednotlivých modelů),
- **vztahu obranyschopnosti a míry profesionalizace** (kritériích hodnocení obranyschopnosti).

Naše původní představy byly naplněny jen částečně.

Pro intenzivní práci na materiálu jsme zvolili metodu vytváření scénářů. K výchozím charakteristikám scénáře byla odvozena uskutečňovací opatření, která zabezpečí dosažení vytyčených cílových stavů uplatněním v praxi.

Poznatky z rozboru

Obrana v demokratických státech, které cestu výstavby profesionální armády nastoupily, je zabezpečována různými způsoby. Je využívána všeobecná branná povinnost, dobrovolnická služba, smíšený přístup nebo miliční systém. V podstatě je **dobrovolnická služba** (pojem vystihuje podstatu profesionální armády) budována jen v ekonomicky vyspělých zemích. Ale i tam je vedle těchto sil vytvořen systém, který zajišťuje budování záloh a plnění občanské povinnosti k obraně státu v případě ohrožení.

V cílovém modelu výstavby ČSA je uvažováno dosáhnout co největšího účinku **převzetím a napodobením pokrokových prvků organizačních principů, struktur a kultur moderních demokratických armád**. Je předpokládáno vytvořit v ČSFR pravidelné a teritoriální složky ozbrojených sil. **Pravidelné síly** budovat jako profesionální určené k vedení obrany (operací a bojů). **Teritoriální síly** vytvářet jako základnu vojenského výcviku vojáků v činné a záložní službě pro mírové a válečné doplňování pravidelných i teritoriálních sil.

Smyslem praktických opatření je vybudovat malou profesionální armádu, která bude sestavena z dobrovolníků (profesionálů) a profesionální složky teritoriálních sil a orgánů řízení obrany. **Professionalizace je procesem k dosažení stanoveného cíle, kvalitativ-**

nich změn státní politiky, občanského vědomí, druhů a obsahů vojenských profesí, vojenské činnosti i systému zabezpečení obrany státu.

Vstup do profesionalizace je etapou budování základů nového jevu v historii obrany státu, vytvoření podmínek v zákonodárství, organizační struktuře, výzbroji a charakteru přípravy jednotlivců. Proto je nutné, aby 1. etapa (1991–1993) byla promyšleně připravena a vytvořila základy, které v dalších údobích nebudou brzdou úspěšného naplňování strategického cíle. Představuje rovněž etapu skutečného zahájení přestavby současné armády do cílové podoby.

Závěry

● **Rozhodnutí o zahájení profesionalizace ČSA nepřísluší resortu obrany, ale Federálnímu shromáždění.** Daňoví poplatníci zastoupení v tomto orgánu, mají právo i povinnost vyjádřit se ke kvalitě a způsobu zabezpečení obrany státu, rovněž tak k závažným změnám, které se v armádě, jako významném prvku státní moci, připravují.

● **Professionalizace ČSA není jednorázovou akcí, ale procesem, který bude znamenat výstavbu nové armády a systému zabezpečení obrany státu.** Takovou složitou činnost, zahrnující výzkumné i uskutečňující prvky, je možné souhrnně zabezpečovat formou programu.

● Přijmeme-li předchozí dva závěry, pak mají praktická opatření tři smysluplná období: přípravné, schvalovací a uváděcí v život. Uskutečňující období je v souladu s cílovým modelem výstavby ČSA pracovní rozděleno na 1. etapu – do r. 1993, 2. etapu – do r. 1997 a 3. etapu – do r. 2005.

Cílový stav 1. etapy profesionalizace ČSA je vyjádřením požadovaného stavu procesu na úrovni mezinárodních vztahů, státní správy a resortu FMO v roce 1993 formou scénáře.

Základní prvky jeho charakteristik k dosažení výchozích předpokladů systematického zdůvodněného a zabezpečeného zvyšování úrovně a rozsahu profesionalizace jsou současně ukazateli stavu tohoto procesu. Výčet ukazatelů uznává **evoluční princip** přeměny armády, který vyžaduje skutečné potřeby trvalého zabezpečení obranyschopnosti státu a jeho pevnosti. Je záladní orientací pro zaměření podrobného jakostního a početního rozboru, který by měl připravit kvalifikované odpovědi na otázky vyplývající z objektivních potřeb obranyschopnosti, možností zdrojů státu a zaměřit řešení na nejvýhodnější a moderní způsoby zajištění obrany. Volba ukazatelů odpovídá současnému stupni poznání problematiky profesionalizace ČSA a připouští různé výsledky, které vzniknou v posloupnosti rozhodovacích kroků systematického a komplexního řešení.

Uskutečnění musí být zabezpečeno příslušnými pravomocemi, zvláště vytvořenými řídicími a pracovními skupinami. Prvořadost je vyjádřena v Harmonogramu základních opatření 1. etapy profesionalizace ČSA. Završením přípravného období je vyjádření programu profesionalizace, kde by měly být zpřesněny cíle 1. etapy a základní opatření, která k nim směřují.

Po schválení návrhu příslušnými odpovídajícími stupni (v 1. pololetí roku 1991) bude potřebné přistoupit k jeho uskutečnění rozpracováním základních opatření ve všech oblastech přípravy a výstavby pravidelných a teritoriálních sil. Rozhodující úlohu zejména v 1. etapě profesionalizace (do r. 1993) musí plnit věda a výzkum.

Bude-li Federálním shromážděním návrh přijat, bude nezbytné přehodnotit

všechna samostatně připravovaná, případně již schválená opatření FMO, která nejsou v souladu s programem profesionalizace.

Cílový stav 1. etapy profesionalizace je vyjádřením možného stavu při splnění některých předpokladů, je slovní dokumentací stavu charakteristik scénáře k roku 1993.

Na úrovni mezinárodních vztahů:

● **Ve vojenské oblasti** předpokládáme existenci dohodnutého modelu nových bezpečnostních struktur a z něj vyplývajících limitů počtů i omezení struktur ozbrojených sil s ohledem na princip obranné dostatečnosti.

● Trvání rovnoprávného postavení ČSFR v Evropě jako svrchovaného a nezávislého státu zabezpečeného účastí v mezinárodních kontrolních systémech pro bezpečnost a odzbrojení.

● Vybraní pracovníci FMO získají a vyhodnotí zkušenosti z profesionalizace armád ve vyspělých demokratických státech pro rozvoj teorie i praxe profesionalizace ČSA.

Na úrovni státní správy bude:

- projednán nový zákon o obraně a branné povinnosti,
- schválena novelizace zákona o vojenských vysokých školách a novelizace zákona o civilní službě,
- projednán nový zákon o sociálním zabezpečení příslušníků ozbrojených sil a zákon o ČSA,
- vyřešeny další nezbytné zákonodárné změny,
- zavedeny nové mechanismy vyčleňování finančních prostředků k zabezpečení obrany státu,
- schváleny záměry vnitřního uspořádání výstavby armády profesionálního typu,
- vytvořen nový typ vztahů mezi ČSA a státními orgány, organizacemi a veřejností (jež je dostatečně připravena na přijetí profesionální armády).

U ministerstva obrany je zabezpečeno, aby:

- byl dobře zabezpečen přechod z vojenského povolání na civilní,
- ve vybraných místech pracovala náborová střediska plnící funkci doplňování současné armády, získávání a výběru kádru pro profesionální službu vojáků i občanských zaměstnanců,
- byl vypracován nový systém povolávání, přípravy a výcviku záloh,
- profesní požadavky, funkční náplně a služební kariéry míst předpokládaných k obsazení profesionálními pracovníky byly podrobně vymezeny,
- podmínky a zásady přípravy, průběhu a ukončení služby a kariéry profesionála byly vypracovány,
- systém zvyšování kvalifikace (znalostí a dovedností), zlepšování fyzické a morální přípravy profesionála byl navržen a částečně ověřen,
- způsoby stimulace, motivování, hodnocení a varianty odchodu byly stanoveny jednotlivým kategoriím profesionálů,
- byl vytvořen teoretický model činnosti a režimu života profesionální armády pro praktické řešení nových situací,
- organizační vnitřní členění správního řízení a velení vojsk, formy, metody a způsoby řízení a velení byly vypracovány variantně podle míry profesionalizace,
- základy vojenské strategie, operačního umění i taktiky byly teoreticky vyhotoveny, v oblasti taktiky ověřovány v praxi,

- základní řády byly upraveny podle změn vyplývajících z profesionalizace,
- byl vytvořen teoretický model nároků jednotlivých kategorií profesionálů pro potřeby strategického řízení,
- byla vybudována jádra základů pro pravidelné a teritoriální ozbrojené síly ČSA s důrazem na přípravu, výcvik a sociální zázemí (nové ubytovací kapacity),
- modernizace výbroje, výstroje, materiálního a technického zabezpečení ČSA bylo připraveno úměrně stupni profesionalizace,
- atmosféra respektování profesionální etiky a kultivovanosti při výkonu funkcí i ve formálních a neformálních vztazích v ČSA byla navozena.

Předpoklady profesionalizace

Nejvýznamnějším rozhodnutím pro zahájení kvalifikované přípravy profesionalizace v ČSA je:

- **schválení záměru vytvoření programu profesionalizace,**
- **ustanovení zmocněnce ministra obrany ČSFR pro program profesionalizace, řídicích a řešitelských týmů.**

Rozsah a složitost úkolů jsou takového charakteru, že by nebylo účelné zatěžovat pověřené pracovníky jinými povinnostmi. Vhodné by bylo vytvořit dočasný nebo stálý prvek organizační struktury FMO pro řízení a zabezpečení prací po dobu přípravy a uskutečňování programu profesionalizace.

Ve zpracovaném **Harmonogramu základních opatření** je organizační, řídicí a tvůrčí činnost pověřené skupiny pracovníků rozdělena do tří období:

V přípravném by měly být shromážděny vědecky podložené a kvalifikované důkazy k projednání programu v KMO ČSFR, Radě obrany státu a Federálním shromážděním. Pokud bude schválen, mohou být úkoly z uskutečňovacího období upřesňovány a současně i měněn cílový stav.

Ve schvalovacím by bylo zajišťováno přijetí příslušných odpovědností k uskutečnění programu odpovídajícími státními a odborovými orgány a složkami.

V uskutečňovacím bude zajišťována příprava zdůvodněných a ověřovaných opatření pro praktický přechod k důsledné profesionalizaci ČSA v letech 1994 až 2005.

V materiálu bylo navrženo schválit:

- Cíle výstavby profesionální armády k časovému horizontu 1993 jako základní orientaci pro přípravu programu profesionalizace k projednání ve Federálním shromážděním.

- Harmonogram základních opatření 1. etapy profesionalizace ČSA na léta 1991 až 1993 (včetně období uskutečňování jako orientačního pro program profesionalizace)
- viz **tabulku**.

Tabulka
Termín
(měsíc/rok)

PŘÍPRAVA PROGRAMU PROFESIONALIZACE

Ustanovení zmocněnce ministra obrany pro program profesionalizace, řídicích a řešitelských týmů.

12/1990

Zpracování zámyslu programu profesionalizace:

Formulace požadavků na soudobou armádu, schopnou zabezpečit svrchovanost, nezávislost a obranu ČSFR.

12/1990

Vypracování celkového teoretického modelu organizace vnitřního členění CSA (organizace, lidé, rozmístění, technika).	1/1991
Stanovení rámcových pracovních a funkčních náplní prvků celkového modelu.	2/1991
Finanční ocenění funkcí (stanovení sazebníků).	2/1991
Odhad nákladů na náročnost zdrojů profesionalizace (ubytování, služby, zázemí rodiny atd.).	2/1991
Odhad nákladů a náročnosti zdrojů pro zajištění činnosti profesionalizované armády (vícenálady na služby a pomocné práce, vzdělávání a výcvik).	2/1991
Srovnávací rozbor základních vojenských, ekonomických, politických, sociálních a technických charakteristik celkového modelu a současného stavu.	3/1991
Optimalizace forem, způsobů, rozsahu, tempa a míst profesionalizace.	3/1991
Stanovení programu profesionalizace.	3/1991
SCHVÁLENÍ PROGRAMU PROFESIONALIZACE	
Projednání v kolegiu ministra obrany ČSFR.	4/1991
Projednání v Radě obrany státu.	5/1991
Projednání ve Federálním shromáždění.	6/1991
USKUTEČNĚNÍ PROGRAMU PROFESIONALIZACE – 1. ETAPA	

Zákonodárství:

– připravit zákon o obraně a branné povinnosti,	6/1992
– novelizovat zákon o vojenských vysokých školách,	12/1992
– podílet se na novelizaci zákona o civilní službě,	6/1993
– připravit zákon o sociálním zabezpečení příslušníků ozbrojených sil,	12/1993
– připravit zákon o ČSA,	12/1991
– vyřešit další nezbytné zákonodárné změny,	12/1993
– upravit základní řády ozbrojených sil ČSFR,	12/1992
– připravit nové oborové předpisy.	průběžně

Personální oblast:

– vypracovat požadavky na odbornost funkční náplně a služební postup u vybraných funkcí pro profesionalizaci,	průběžně
– vyhotovit vstupní a výstupní podmínky a zásady přípravy a průběhu služby.	6/1992

Vzdělávání:

– vypracovat nový systém vzdělávání, změn a zvyšování kvalifikace, umožňující obousměrný přechod mezi civilní a vojenskou životní dráhou,	6/1992
– připravit opatření k propojení vojenské a civilní vysokoškolské přípravy.	6/1992

Výcvik:

– připravit metodiky a způsoby zabezpečení nových forem výcviku, zvyšování dovedností a zkvalitňování fyzické připravenosti (pravidelných a teritoriálních vojsk),	průběžně
--	----------

– zahájit výcvik jednotlivců ustanovených do profesionalizovaných funkcí,	průběžně
– zavést režim výcviku profesionalizovaných jednotek.	průběžně
Výstavba:	
– připravit nové organizační vnitřní členění v míru a za branné pohotovosti státu v řízení a velení ČSA,	6/1992
– vyhodnotit tabulky počtů pro 1. etapu profesionalizace,	6/1992
– zabezpečit modernizaci výbroje, výstroje, materiálního a technického zabezpečení,	12/1993
– přizpůsobit vojenské školství, výzkumnou a vývojovou základnu ČSA, ústavy a zařízení novým požadavkům,	12/1993
– vyhotovit složení rozpočtu ČSA.	10/1991
Mobilizační a bojová pohotovost:	
– vypracovat nový systém evidence branců a povolání záloh při výjimečných situacích (bezpečnost státu, katastrofy),	12/1992
– připravit nový systém bojové pohotovosti.	12/1992
Vojenské vědy:	
– vyhotovit základy vlastní vojenské strategie, operačního umění a taktiky,	12/1993
– vytvořit teoretický model činnosti a režimu života profesionalizované armády,	7/1992
– připravit teoretický model nároků jednotlivých kategorií profesionálů (na vzdělání, pracovní a bytové podmínky, všechny druhy zabezpečení, kvalitu vztahů apod.).	10/1992
Výchova:	
– navodit atmosféru vnitřní potřeby profesionální etiky a kultivovanosti při výkonu funkcí a ve vzájemných vztazích příslušníků oboru,	12/1993
– vypracovat nový hodnotový systém chápání významu obrany státu a způsoby jeho uvedení v širokou známost.	6/1992
Motivování:	
– vyhodnotit kritéria hodnocení výkonu funkcí, způsoby jejich stimulace a odměňování,	průběžně
– zajistit výrazné zvýhodňování vojenského povolání ve společnosti.	10/1992
Investiční výstavba:	
– připravit architektonické studie nového uspořádání a vybavení vojenských objektů s ohledem na charakter režimu života profesionalizovaných vojsk,	6/1992
– vypracovat investiční záměr přestavby současných a výstavby nových objektů,	6/1993
– rekonstruovat a nově postavit vybrané prvořadé objekty.	průběžně
Řídící práce:	
– vypracovat novou koncepci plánovací činnosti u všech řídicích úrovní FMO,	6/1992
– připravit nový systém kontrolní činnosti,	6/1992
– zjednodušit, zrychlit a zpružnit řízení a velení.	průběžně